

Párbeszéd, érdekegyeztetés, civil forrásbevonás, együttműködés

A rendszerváltás környékén alakult és újjá alakult magyarországi ifjúsági szervezetek nagykörűvé váltak. Az eltelt évek számát tekintve mindenképp. A kormányzati ifjúságpolitika is felnőtt lehetne. A szülők válása és újra házasodása, nevelőapák kimaradásai, testvérek és féltestvérek fogyatékosai, a csonka család, a többszöri költözés és az otthonkeresés ellenére.

A korai fejlesztés maradt volna el, amikor még igazán lehet nevelni a gyereket? Ismertük mi az adottságait, bontakoztattuk képességeit...? Nem jól választottunk dadust, óvónőt és tanítót? Vagy más iskolába kellett volna járni? Nem hívtuk ki időben az orvost? Elhittük, hogy a szomszéd jobban tudja, mint mi? Természetes módon jött a világra vagy lombikban született? Akartuk mi? Egyáltalán megszületett ez a gyerek?

Hasonló – sokszor képzavaros – gondolatok fordulnak meg annak a fejében, aki visszatérint a magyarországi ifjúságpolitikára, az intézményrendszer átalakításaira, a kormányzati intézkedésekre (vagy nem intézkedésekre), a feladatokra, felelőségekre, lehetőségekre a mögöttünk hagyott 18 év során.

A harmincasok, negyvenesek emlékeznek – kényszerű a szubjektív fogalmazás itt is – diákállamot akartunk építeni. Tettük is azt helyi szinten. A fórumokkal óvatosan bántunk, politikai felhangja volt. Az ifik létszáma néhány év alatt húszezerről egy-kétezerre csökken. A külső aktorok (pl. Soros, Holland követség, USAID stb) segítenek... EDÖK, ODU, BÖKSZ, VE-GA, PÓK-HÁLÓ¹...

Nagy sikernek éltük meg, amikor államtitkárt neveztek ki, igaz hivatal és apparátus nélkül. Zánka megmaradt, törvénybe kerülhettek a diákjogok, a D-pontokban megtudtuk: jog és

kötelesség nem feltétlenül feltételezi egymást. Diákparlament alakult – nem felmenő rendszerben. Gyermek és Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács (GYIÉT) szerveződött kormányzati, korosztályi és támogatói (szakértői, ifjúságsegítői) oldalal. Intézményesült, de jogszabály nélkül. Aztán létrejött a Mobilitás és az Európai Ifjúsági Központ. Elindult a Fialatok Európáért és később tárcát is kap az ifjúság. A 14 év alattiak nem. Majdnem lett ifjúságiszakember-képzés felsőfokon. Mozgolódnak (forrás felé) az egyházi-ifjúsági szervezetek. Érdekegyeztetés helyett párbeszéd. Megtudjuk, mi az a HÖÖK. Legyen keretjogszabály az ifjúságról? Virtuális társadalmi viták szerveződnek. Majdnem lett ifjúsági törvény.

A gyermek nevesítve (is) létjogosultságot kap a kormányzati politikában (GYISM). A BM-pályázatok ifjúsági referensek foglalkoztatását, ifjúsági irodák működését ösztönzik. Párbeszéd fórumok. Nincs idő az érlelődésre, szerves fejlődésre...

Tíz év után beindult a „nyílt jogalkotási rendszer”: a jogszabálytervezetek előkészítése során érdemi beleszólás lehetőségét kapják a bejelentkező, aktív szervezetek. A civil ifjúsági forrás mérföldköve az NCA.

I. Félmúlt és jelen

Érdekegyeztetés? Közösén kitűzött cél szándéka (érdefeltárás és érdekartikuláció), civil-civil párbeszéd nélkül lehetséges?

1989-ben sokan úgy gondolták, a korábbi évekhez képest – mikor is a szocialista társadalmi berendezkedés állami ifjúságpolitikája gyakorlatilag kisajátította magának az ifjúságot, s

ennek előszeretettel hangot is adott (lásd 1971. évi IV. törvény (ifjúsági törvény), vagy az állami ifjúságpolitika leghatékonyabb intézményeit, a „szupercentralizált” ifjúsági szervezetek (KISZ, Úttörőszövetség) – új időszámítás kezdődik az ifjúsági párbeszéd tekintetében. A korábbi ifjúságpolitikai „stratégia” ugyanis már a ’80-as évek ifjúsági gondjait sem tudta orvosolni, nemhogy a rendszerváltással feltörő problémahalmazokat. A ’90-es évek ifjúsági problémáinak kezelése teljesen új koncepciót, új ifjúságpolitikai intézményrendszert és új érdekegyeztetési formát kívánt volna. A feltételes mód használata azért helyénvaló, mert a rendszerváltás utáni első szabad parlamenti választásokon győztes Antall-kormány nem nagyon tudott mit kezdeni ezekkel a problémákkal. Az érdekegyeztetés is elmaradt, az akkor még igen fiatal, de részben már alulról, részben pedig felülről jövő ifjúsági összefogással, a MISZOT-tal. A MISZOT (Magyarországi Ifjúsági Szervezetek Országos Tanácsa) érthető okokból nem tudta betölteni ezt a feladatot.²

A közvetlen kormányzati ifjúságpolitikai feladatok megoldására megmaradt a korább évekből örökölt Központi Ifjúság Alap.³ Az Alap kezelője a Miniszterelnöki Hivatal ifjúságpolitikai titkársága volt. Az Alap éves felhasználásának irányairól és arányairól, a pályázati úton odaítélhető támogatásokról a Belügyminisztérium, a Honvédelmi Minisztérium, a Külügyminisztérium, a Munkaügyi Minisztérium, a Művelődési és Köznevelési Minisztérium, a Népjelölti Minisztérium, a Miniszterelnöki Hivatal és az Országos Testnevelési és Sporthivatal képviselőiből álló tárcaközi bizottság döntött a gyermek- és ifjúsági, valamint e korosztályok érdekében tevékenykedő szervezetek véleményének ismeretében. Legalábbis a jogszabály szerint, mert hogy ifjúsági érdekegyeztetés, mint olyan nem létezett. Egy nagy esélyt szalasztott el akkoriban az ifjúságügy.

A kormány ifjúságpolitikai feladatainak ellátásáért felelős miniszter személye a ciklus alatt ötször változott, az ifjúsági ügyek kezdetben a munkaügyi miniszternél voltak, majd

sorrendben a honvédelmi miniszterhez, a kultuszminisztériumhoz, az sportügyekért felelős miniszterhez és végül a népjóléti miniszterhez kerültek.

Időközben a megmaradt, illetve új ifjúsági szervezetek közül azok, amelyek elhivatottabbnak érezték magukat, konszenzusra jutottak a három oldalú Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács (IÉT) felállításáról, ám jellemző módon a kormány képviselőjének nem volt felhatalmazása a megállapodás aláírására. A gyerekek, serdülők, fiatalok és szervezeteik igényei, érdekei – a párbeszéd fórumainak hiányában – továbbra sem tudtak megnyilatkozni kormányzati szinten.

A Horn Gyula vezette szocialista-liberális kormány idején az állami ifjúságpolitika két centrumúvá vált. Az egyik centrum a SZDSZ vezette Művelődési és Köznevelési Minisztériumban, a másik a szocialista miniszterelnök fennhatósága alatt volt. Emellett a kormány létrehozott egy – sokat bírált – fórumot az ifjúsági érdekegyeztetésre is. A kormány első ifjúsági intézkedésként feloszlatta a Miniszterelnöki Hivatalban örökölt ifjúságpolitikai koordinációs titkárságot. A koalíciós megállapodás értelmében a kisebbik kormánypárt által vezetett Művelődési és Köznevelési Minisztériumba került az ifjúsági ügyek kezelése.⁴ Az ifjúsági ügyek SZDSZ-es fennhatóságát aggályosnak tartották az MSZP és az MSZP-hez kötődő Baloldali Ifjúsági Társulás (BIT) képviselői s a szocialista parlamenti képviselők nyomásnak engedve megszületett egy ifjúsági ügyekkel foglalkozó tárcaközi bizottság felállításának a gondolata, mely 1994 decemberében – a kisebbik koalíciós partner tiltakozása ellenére – Gyermek és Ifjúsági Koordinációs Tanács (GYIKT) néven létrejött.⁵ A tanács feladatát tekintve gyakorlatilag megegyezik az előző kormány ifjúságpolitikai kabinetjével. A Gyermek és Ifjúsági Koordinációs Tanács titkárságának egyik legfontosabb feladata a Kormány képviselete az országos szintű gyermek- és ifjúságügyi érdekegyeztetésben. Az 1995 januárjában több mint száz gyermek- és ifjúsági, illetve e korosztályokat támogató szervezet képviselőivel létrejött megállapodás alapján megszületett a Gyer-

mek és Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács (GYIÉT). A GYIÉT – az Érdekegyeztető Tanács mintájára – tripartit rendszerű, korosztályi szervezetek, támogatói oldal és a kormány képviselői ülnek a háromszög oldalain. A kormányzati oldal tikára a MEH címzetes államtitkára. A GYIÉT-nek véleményezési és javaslattevési joga volt. E fórumot az ellenzék sokat támadta, azzal vádolta a kormányt, hogy látszategyeztetést folytat, mert a GYIÉT-be delegált ifjúsági szervezetek között baloldali dominancia érvényesült. Ennek ellenére a kormány az ifjúsági érdekegyeztetést sikerágazatnak tekintette.

A kormány – az ifjúsági szervezetekkel való egyeztetés ellenére – rendkívül centralizált ifjúságpolitikai intézményrendszert épített ki, s a programtervek (Pályakezdő Fiatalok Elhelyezkedési Programja, Katedra, Táborozás, Ablak, Nemzedék, Párbeszéd) nem oldották az ifjúsági problémákat. A sok szegmensből álló állami ifjúságpolitikai intézményrendszer átláthatatlanná tette az ifjúságpolitikai célra fordított összeget, és azok útját.

Az 1998-as parlamenti választásokon győztes Fidesz – még ellenzéki korában – sokat bírálta a Horn-kabinet ifjúságpolitikáját, ifjúsági érdekegyeztetési rendjét, gyakran hangoztatta, hogy az állami ifjúságpolitikát a baloldali ifjúsági-mozgalmi lobbí határozza meg. Ilyen előzmények után érthető, hogy a kormányprogram szerint az ifjúsági ügyek kezelésére hivatott intézményi és természetesen személyi struktúrában jelentős változások történtek. Témánk szempontjából ezek közül az érdemel különösebb figyelmet, hogy az Orbán kormány szakított az ifjúsági érdekegyeztetés eddigi mechanizmusával, kilépett a Gyermek és Ifjúsági Érdekegyeztető Tanácsból (GYIÉT) és a kiválasztott három nagy ernyőszervezettel, a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájával, a Magyar Gyermek- és Ifjúsági Tanáccsal, az Országos Gyermek- és Ifjúsági Parlamenttel és hozzájuk kapcsolódó szervezeteikkel kezdett párbeszédbe.

2002–2006 között a kormányváltást követően a tárca Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztérium néven folytatta munkáját. A minisztérium a

2003. évben nem újította meg a tizenhat ifjúsági (korosztályi és szakmai) szervezettel 2000–2002 között évenként megkötött együttműködési megállapodásait és támogatási szerződéseit. 2004-ben a minisztérium átalakította az önkormányzatokat támogató pályázati rendszerét: az eddig külön kategóriák keretében megvalósítható pályázati célokat egységesítette. Ugyanakkor nem sikerült egységes és átlátható elvek mentén újjászervezni a pályázati rendszert – a Gyermek és Ifjúsági Alapprogram működésében nem történtek változások –, pusztán egy felemásan működő internetes pályázati rendszer került bevezetésre.

Érezve a korosztályi érdekképviselő hiányát 2003-ban közel 300, a gyermek és ifjúsági közösségeket tömörítő, a gyermekek, fiatalok és közösségek számára szolgáltatásokat nyújtó civil szervezet Gyermek és Ifjúsági Konferencia (GyIK) néven régi-új érdekképviselőt hozott létre azért, hogy megvalósulhasson a magyarországi gyermekek és fiatalok érdekeinek, képviselt szervezeteink országos szintű, egységes és eredményes képviselője.

2005-ben a ciklus során immár a harmadik miniszter kinevezésére került sor, a tárca beolvadt az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztériumba. Ismét csak hosszas előkészítés után, de nem sikerült elfogadtatni a Parlamenttel az ifjúsági törvényt, s így megint nem történt előrelépés a rendszeres és garantált civil-kormányzati párbeszéd terén.

II. 2006–2007

A 2004-ben bekövetkezett EU csatlakozás óta a hazai ifjúsági munka, állami ifjúsági szolgáltatásszervezés és párbeszédprogramok legfontosabb vonatkozási kerete már nem az Európa Tanács, hanem az Európai Unió, még akkor is, ha az ifjúsági munkában hagyományosan inkább Strasbourg és nem Brüsszel a vonatkozási pont. A gyerekekkel, serdülőkkel, fiatalokkal kapcsolatos állami feladatok, stratégiák tekintetében ifjúsági körökben közismert tipológia alapján az

Európai Unióban alapvetően háromféle megközelítésmóddal találkozhatunk. A skandináv országokban az ifjúságot tipikusan, mint erőforrást hangsúlyozzák, legfőbb ifjúsági probléma ezekben országokban az ifjúság politikai és egyéb részvételének hiánya. Az állami ifjúsági párbeszéd programoknak is ez áll központjában.

A mediterrán országokban a legfőbb probléma a posztadoleszcens életszakasz meghosszabbítása, az ifjúság felnőtt társadalomba való integrációjának nehézsége és a társadalmi kirekesztettség, valamint a kisgyermekkor és a felnőttkor közötti átmenet veszélyei. Ez jellemzően problémaorientált megközelítési mód, az ifjúságra, mint potenciális problémára tekint, s az ifjúsággal folytatott társadalmi párbeszéd célja is az, hogyan lehet a korosztályt felnőttként integrálni a társadalomba. Az előző két kategóriába nem tartozó országokban a két domináns ifjúsági szemlélet nyomai is megtalálhatók, és az ifjúságpolitikai célok: a részvétel és védelem együtt találhatóak meg.

2006-tól kezdődően Magyarországon felgyorsultak a nemzeti ifjúsági stratégia elkészítésére vonatkozó szakértői munkálatok. A Kormányprogram szerint a második Gyurcsány-kormány Nemzeti Ifjúsági Programot kíván alkotni (később már Nemzeti Ifjúsági Stratégiáról volt szó), amely a tanulás, a munkavállalás, az otthonteremtés és a családalapítás területein egyenlő esélyeket kíván teremteni az ifjúsági korosztályok számára a sikeres felnőtté váláshoz.

Mindezen munka első lépése, annak definiálása volt, hogyan tekint az állam az ifjúsági korosztályok tagjaira, milyen megközelítési módot alkalmazzon illetve milyen feladatok, teendők vannak e téren. A 2008 tavaszán napvilágra került és társadalmi vitára bocsátott Nemzeti Ifjúsági Stratégia alapján Magyarországon a kormányzat paradigmaváltást említve *erőforrásként* tekint az ifjúságra, ami talán a legfontosabb elmozdulás az elmúlt 18 év tekintetében. Ha azonban részletesen megnézzük a stratégiai tervet a program részletei még árulkodnak a hagyományos „ifjúság=probléma=segítsünk azt megoldani” felfogásról, a tervezett indikátorok

különösen jól mutatják, mennyire elterjedt és mélyen gyökerezik a régi paradigma.

A kormányprogram még fejleszteni óhajtja a szabadidő hasznos eltöltéséhez szükséges infrastruktúrális feltételeket (ifjúsági klubok, közösségi terek, ifjúsági szálláshelyek, játszóterek, szabadterei sportlétesítmények), támogatja a helyi és országos ifjúsági kezdeményezések megvalósítását – a Gyermek és Ifjúsági Alapprogram, a regionális ifjúsági tanácsok és az Európai Unió ifjúsági programja útján –, valamint programot tervez indítani az egészség- és környezettudatos életmód népszerűsítése és a demokratikus állampolgári attitűd fejlesztése érdekében.

Az ifjúsági érdekegyeztetésről nem sok szó esik, s a programok a ciklus feléhez közeledve egyelőre nem mutatják az érdemi elmozdulást. A kormányprogram ígéri a Nemzeti Ifjúsági Információs és Dokumentációs Adattár létrehozását (NIIDA, olyan ifjúsági tudástárat, amely nemzetközi példák alapján programok, kezdeményezések, szakemberek, szakirodalmak, kutatási eredmények online adatbázisa), helyi ifjúsági cselekvési tervek elkészítésének támogatását, az önkéntesség lehetőségeinek bővítését a diák-munkavállalói könyvet, a fiatalok tudatos családtervezésének támogatását. Ezekből egyedül a NIIDA indult be, de ez is egyelőre inkább forma, mint tartalom.

Az ifjúsági párbeszéd intézményeit is érintette, hogy a kormány megalakulása után megszűnt a hét éve fennálló ifjúsági, majd, gyermek és ifjúsági helyettes államtitkárság és egyetlen minisztérium nevében sem szerepel már az ifjúsági elötag. A korábbi államtitkárság 2008-ra 5 fős osztállyá zsugorodott az esélyegyenlőségi főosztályon a Szociális és Munkaügyi Minisztériumban. A Minisztériumon belül a gyermekvédelem, a civil ügyek és az esélyegyenlőség más-más szakállamtitkársághoz tartoznak. 2006 elején az első Gyurcsány-kormány benyújtotta a parlamentnek az új ifjúsági törvény szövegét, de a második Gyurcsány-kabinet ezt visszavonta, így 18 év alatt sem sikerült az új ifjúsági törvényt a törvényhozás elé terjeszteni, holott 8 éve már szövetszerű tervezetek és egyeztetett változato-

tok is készültek. Az ifjúsági érdekegyeztetésnek, korosztályi párbeszédnek a fórumai 2008-ban kormányzati szinten nem működnek.

Az ifjúsági érdekegyeztetés, kormányzati-civil párbeszéd egy illiberális demokrácia küszöbén⁶ nyilván nem érdeke az egyre centralizáltabb államhatalomnak. Az elmúlt 18 évben az ifjúsági párbeszéd a helyi, települési illetve mostanában egyre inkább kistérségi szintre tolódik át, és ez rendjén is van.

Az Európai Unióban a regionális és helyi ifjúsági tanácsokat minden országban az ifjúsági politikai részvétel talán legfontosabb terepének tekintik. Ezek megvalósulási formái azonban igen eltérőek, mert a befolyás legfőbb forrásainak tekintik, elsősorban azért, mert ezen fórumok a politikusok, hatóságok és az ifjúsági korosztályok tagjai közötti információcsere és együttműködés tradicionális csatornáját jelentik.

Ugyanakkor ez a fajta modell nem tekinthető túlzottan kiegyensúlyozott érdekartikulációs csatornának, mert egyrészt a nemzeti vagy regionális ifjúsági tanácsok (és itt most nem a hazai Regionális Ifjúsági Tanács forráselosztó szerepére kell gondolni, amely nem képviseleti modell alapon áll fel) az ifjúság csak egy igen kicsiny százalékát képviseli, még a legjobban szervezett skandináv országokban sem éri el a lefedettség a 30 százalékot). E mellett az ifjúsági tanácsok az ifjúságot nem szociálisan kiegyensúlyozott módon képviselik, mivel az esetek többségében az alacsony keresetű családokból származó, vagy akár veszélyeztetett ifjak nem vesznek részt a szervezeti életben.

Az ifjúsági szervezeteken keresztüli érdekképviseleti modellben azzal is számolni kell, hogy általában az érintettek azért vesznek részt a szervezeti életben, mert részesülni szeretnének a szervezetek által nyújtott szolgáltatásokból, s nem azért mert érdeklik őket az általuk kínált ideálok, demokratikus struktúrák. Ahelyett, hogy a szervezetek tagjaivá válnának, a gyerekek, serdülők, fiatalok inkább azok használói lesznek.

Az ifjúsági tanácsok példáján azon is el kell gondolkodnunk, hogy azok a személyek, akik a generációt az ifjúsági szervezetekben képviselik, sokszor már maguk sem fiatalok, így előfordul,

hogy nincsenek is tisztában pontosan az érintett korosztályok érdeklődésével, érdekeivel. Ez Magyarországon is jól megfigyelhető, kiegészítve azzal, hogy pl. a Regionális Ifjúsági Tanácsba is országos szintű szervezetek delegálnak (minisztérium vagy az országos Gyermek és Ifjúsági Konferencia), ami civil oldalról ellent mond a helyi érdekképviselet logikájának, még akkor is ha a RIT-be delegált GyIK tagok általában az adott régiót ismerő szakértők. A folyamatokat nézve úgy tűnik a Gyermek és Ifjúsági Konferencia lett az új ciklusban a kiválasztott szervezet, a kormányzat stratégiai partnere az ifjúsági érdekegyeztetés terén. Az is jellemző, hogy az ifjúság érdekképviseletek közötti politikai megosztottságot továbbra sem sikerült felszámolni, s ezt a mindenkori kormányzat továbbra is ki tudja használni.

Ifjúsági Parlament több EU-s országban is van, (pl. Skócia, Dánia, Írország már meg is alapították nemzeti ifjúsági parlamentjeiket, míg Németország, Ausztria, Finnország és Svédország megszervezte a regionális ifjúsági parlamentek helyi, városi tanácsait). 18 év tapasztalata azt mutatja itthon is a helyi vagy regionális szint felé kell fordulniuk az ifjúsági szervezeteknek, az állam ifjúságpolitikai funkcióit tekintve inkább a közfeladatok ellátására, illetve annak finanszírozására koncentrálnak.

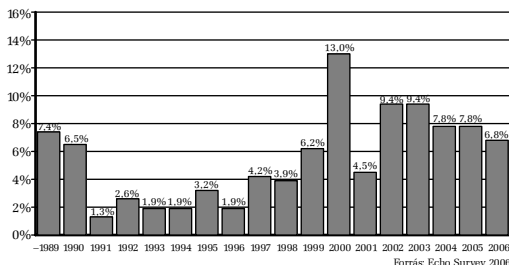
III. Ajánlások

Az állami teendők az ifjúsági szektorban a jövőben elsősorban az ifjúsági közfeladatok ellátása tekintetében értelmezhető és nem az ifjúsági párbeszéd tekintetében. Az ifjúsági közfeladatok ellátása tekintetben 2006-ra kialakult egy olyan feladatmegosztás az állami és civil szolgáltatók között, mely egyre inkább szolgáltatás centrikussá válik, az ifjúsági érdekegyeztetés helyett ifjúságkutatások, statisztikai elemzések, igényfelmérések váltják fel az operatív tervezés kiinduló pontját. Ezen ifjúsági szolgáltatások azonban igen sokfélék. Jelenleg a magyar gyerekek, serdülők, fiatalok számára elérhető legtöbb ifjúsági szolgáltatás valamilyen képzés, tanfolyami

oktatás, képességfejlesztés kategóriába sorolható, ezt követi a tábor, szervezett üdültetést biztosító szolgáltatások, valamint a mentálhigiénén belül a drogprevenció, az összes ifjúsági közfeladat ellátása ezeket célozza. A feladatok ötöde kulturális, sport, rekreációs vagy szabadidős célú, 5–6 százaléka célozza valamilyen infokommunikációs technológiához való hozzáférést (pl. teleház, e-pont stb.), ifjúsági klub, csoport működtetését vagy tanácsadást illetve információs szolgáltatást. Ezeken túl kevésbé elterjedt ifjúsági feladatok is vannak, pl. a nemzetközi ifjúsági csereprogramok, EVS szervezetfejlesztési, érdekvédelmi szolgáltatások, terápiás ellátások, tehetésgondozási feladatok, diákmunka, lakhatás, környezetvédelmi stb. Az ifjúsági szolgáltatások döntő többsége valóban szolgáltatásként, folyamatos jelleggel érhető el, az ifjúsági közfeladatok ellátása kb. 25–30 százaléka működik csak kifejezetten projekt jelleggel.

A jelenleg meglévő ifjúsági feladatok ellátására működtetett szolgáltatásokat jellemzően a rendszerváltás után indították a civil szervezetek és az állami intézmények, egyharmadukat 1990–2000 között, 59 százalékukat pedig 2000 óta, vagyis a működési tapasztalat e tekintetben korlátozott. Átlagosan 9 év áll az ifjúsági szolgáltatások mögött, de az átlag elfedi azt, hogy a jelenleg elérhető ifjúsági szolgáltatások közül pl. a hiteleti és a hagyományos ifjúsági ház jellegű szolgáltatók indították legrégebben az ifjúsági szolgáltatásokat, a jelenlegi formájukban átlagosan 12–13 éve, az ifjúsági foglalkoztatási szolgáltatók 11, a mentálhigiénés szolgáltatók 10, a rekreációs szolgáltatók pedig 8 éve. A legfiatalabb szolgáltatási csoport az információs és tanácsadó szervezetek által nyújtott szolgáltatások. Nem meglepő módon az ifjúsági közfeladatok ellátására szervezett szolgáltatások legrégebben a fővárosban érhetőek el.

A legújabb ifjúsági közfeladatok és szolgáltatások az IKT eszközökhöz való hozzáférést segítő programok és az új típusú közösségi tér kialakítása valamint az információs pontok, illetve a csere és EVS programok kerülnek ebbe a kategóriába, egyre több új szolgáltató kezd meg műkö-

1. ábra. Az ifjúsági feladatellátás indításának éve

dését ezeken a területeken. Ha a lista másik felét tekintjük, akkor a sport, rekreáció, gyermekjóléti szolgáltatások, a táboroztatás, üdültetés, a korosztályi kulturális programok szervezése, az oktatás, képzés, a szabadidős programok, a klubélet és ifjúsági csoportok facilitálása valamint az érdekvédelmi tevékenység tekintetében a legrégebbi múltra.

	Az ifjúsági szolgáltatása indítása óta eltelt átlagos idő (év)	Szórás
Csere, evs	5,0	4,0
Diákmunka	9,0	4,2
Drogprevenció	7,6	4,2
Érdekvédelem	13,5	9,5
Gyermekjóléti	9,5	7,1
IKT	4,8	3,0
Információs	4,9	4,5
Klub, csoport	12,1	16,6
Környezetvédelmi	8,0	2,8
Közművelődés	7,8	7,0
Közösségi tér	4,9	2,9
Kulturális	11,3	15,9
Lakhatás	7,7	1,2
Média	5,3	3,6
Oktatás, képzés	11,5	12,8
Pályaválasztás	6,9	5,4
Sport, rekreáció	9,4	8,2
Szabadidős programok	11,6	11,4
Szervezetfejlesztés	12,3	18,3

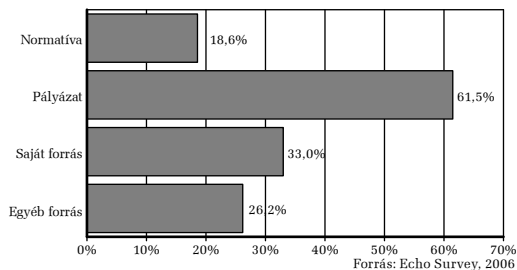
	Az ifjúsági szolgáltatása indítása óta eltelt átlagos idő (év)	Szórás
Tábor, üdültetés	11,0	8,3
Tanácsadás	8,5	7,9
Tehetséggondozás	5,7	5,5
Terápia	6,6	2,7
Total	9,4	10,1

Az ifjúsági feladatok ellátásának feltételei az elmúlt években egyértelműen javuló tendenciát mutatnak, az összes szolgáltatásra vonatkozó értékelés alapján 46 százalékban javultak, 41 százalék esetében a szolgáltatók szerint az adott ifjúsági szolgáltatás működési feltételei nem változtak, míg 13 százalékban romlottak. Ez mérleg indexen kifejezve +33 pont. Részletiben nézve a tendenciákat a leginkább a környezetvédelmi, pályaorientációs, szervezetfejlesztő, média, közösségi tér és IKT eszköz szolgáltatások működési feltételei javultak, legkevésbé a terápiás szolgáltatások és ifjúsági szabadidős programoké.

A legnagyobb fejlődés az ifjúsági házak, illetve információs-tanácsadó célú szervezetek ifjúsági szolgáltatásainál volt az utóbbi években, míg a jövőre vonatkozó várakozások tekintetében a rekreációs célú szervezetek a leginkább optimisták. Az NFT pólus dimenziót vizsgálva a nem pólus településen dolgozó szolgáltatók láttak az utóbbi években leginkább javulást az ifjúsági szolgáltatásaik működési körülményeiben, a metropolisz (Budapest és agglomerációja) szolgáltatói a legkevésbé, a jövőre vonatkozó várakozásuk is borúlátó. A leginkább optimisták az NFT pólus településein élő szolgáltatók (Győr, Miskolc, Debrecen, Pécs, Szeged). Ha a gazdasági szektort nézzük, a szociális gazdasági szektor (nonprofit szervezetek, önkéntesek, társadalmi szervezetek stb.) optimistább, mint a közszolgáltatók, annak ellenére, hogy az utóbbi években érezhetően a közzféra ifjúsági szolgáltatói által nyújtott ifjúsági szolgáltatások működési feltételei magasabb mértékben javultak, mint a szociális gazdaságban.

Bár az ifjúsági szolgáltatások finanszírozása általában többcsatornás, a szolgáltatások 43 százalékában egyetlen csatorna (többségében pályázat, kisebb részben normatíva) biztosítja a szolgáltatás működését. Összességében az ifjúsági szolgáltatások 62 százalékában jelen vannak a pályázati források, 33 százalékban a saját forrás, s a normatíva mindössze 19 százalékuknál járul hozzá a fenntarthatósághoz.

Ugyanakkor nem szabad elfelejteni azt sem, hogy a pályázati források is döntően állami támogatások az ifjúsági feladatok ellátása területén. Egyéb forrás 26 százalékban fordul elő, ami azért összességében nem kis arány, figyelembe véve azt, hogy nem piaci szolgáltatóról van szó, hanem szociális vagy közszolgáltató gazdasági szektorban dolgozó intézményekről.

2. ábra. Az ifjúsági szolgáltatások finanszírozási csatornái

Az ifjúsági szolgáltatások általános helyzetéhez hozzátartozik annak vizsgálata, hogy milyen az adott szolgáltatást nyújtó szervezet objektív és szubjektív működési feltétele.

Az első index 0–100 pont között, a második 0-9 pont között mutatja a szolgáltatás fenntarthatóságához szükséges objektív és szubjektív feltételeket. Egy harmadik index is segíti a szolgáltatások differenciált minősítését, megnéztük azt is, hogy az egyes szervezetek milyen kommunikációs csatornákat használnak a célcsoport elérése érdekében. Ez az index is 0–9 pont közötti értéket vehet fel, mindhárom index esetében a magasabb pontszám a pozitívabb állapot.

A szubjektív működési feltétel az érdekvédelmi, pályaválasztási diákmunka, klubszervezés, ifjúsági csoportszerű működés esetében a legjobb (ez azért nem független a szolgáltatást

Az ifjúsági közfeladatok és ellátásuk helyzete

szervező intézmény működési formájától sem). Míg a legrosszabb a lakhatást segítő és a terápiás ifjúsági ellátást nyújtó szolgáltatások esetében. Ugyanakkor a technikai felszereltség éppen ezen szolgáltatások esetében a legjobb, míg a rangsor végén környezetvédelmi, a tehetőségondozó, a sport és szabadidős szolgáltatók állnak. A kommunikációs csatornák közül a legszélesebb spektrumon a diákmunka, a pályaválasztás és a média szolgáltatók próbálják elérni a célcsoportot, míg a sport és rekreációs célú szolgáltatások, az IKT eszközöket biztosító szolgáltatások, a drogprevenció illetve a tábor, üdültetés szolgáltatóinak kommunikációs csatornája a leginkább beszűkült.

Mind a szubjektív, mind pedig az objektív működési feltételek egyértelműen jobbak a közszolgáltatók által nyújtott ifjúsági szolgáltatások tekintetében, a szociális gazdaságban dolgozó ifjúsági szolgáltatók nemcsak ebben, hanem a kommunikációs csatornák használatában is lemaradásban vannak.

Az ÚMNFT célrendszere alapján jelenleg a legtöbb ifjúsági szolgáltatás az egészségi állapot javítását célozza végső soron, ezt követik a

versenyképes tudás kialakítását, illetve a társadalmi összetartozást elősegítő ifjúsági szolgáltatások. Ezek mindegyike nagyjából azonos arányban képviselteti magát az ifjúsági szolgáltatási palettán, ám a foglalkoztatás bővülését és az információs társadalom kiépülését segítő szolgáltatások aránya sokkal alacsonyabb.

A szolgáltatások feltételei az elmúlt években egyértelműen javuló tendenciát mutatnak ám eltérő mértékben. Részleteiben nézve a tendenciákat leginkább a foglalkoztatás bővítését és az információs társadalom kiszélesítését segítő ifjúsági szolgáltatások helyzete javult (67–75 pont mérleg indexen), míg legkevésbé a versenyképes tudás és az egészségi állapot javítását célzó szolgáltatásoké. A jövőre vonatkozó várakozások tekintetében ugyanez mondható el, a legkevésbé az egészségi állapot javításán fáradozó szolgáltatásokat nyújtók várnak javulást a jövőben.

Szolgáltatásonként eltérő az egyes finanszírozási csatornák megjelenési aránya, ennek megoszlását a lenti táblázat szemlélteti. A NFT célrendszere szerint normatívához leginkább a foglalkoztatás bővülését és a információs társadalom kiépülését segítő ifjúsági szolgáltatások

Változó	Attribútum	Szubjektív működési feltétel (0–100 pont)	Technikai erőforrás (0–9 pont)	Kommunikációs csatornák (0–9 pont)
Szervezeti célterület	Foglalkoztatási, szociális	78	6,2	4,1
	Rekreációs	63	4,4	3,7
	Mentálhigiénés	62	6,2	3,3
	Információs tanácsadó	66	7,1	3,6
	Ifjúsági ház	76	7,9	5,5
	Hitéleti	61	5,9	2,6
NFT pólus	Metropolisz	61	6,8	3,6
	Nem pólustelepülés	67	7,1	4,6
	Pólustelepülés	68	5,8	3,7
Centralitás	Budapest	61	6,8	3,6
	Vidék	68	6,1	3,8
Gazdasági szektor	Social economy	62	5,5	3,2
	Public economy	72	7,1	4,5
	FŐÁTLAG	66	6,2	3,8

Az ifjúsági közfeladatok és ellátásuk helyzete

jutnak, pályázati forrásból döntően a versenyképes tudás kialakítását segítő szolgáltatások (nem iskolai oktatásról van szó!) és az egészségügyi állapot javítását célzó ellátások.

Az elkövetkező időszakban az ifjúsági érdekképviselő tekintetében két nagyon fontos feladat áll előttünk. Egyrészt az országos érdekképviselő helyett a régiós érdekképviselői struktúrákat kell erősíteni, mind a szakmai tervezés, mind a forrásosztás, mind pedig a forrásteremtés tekintetében. Ez jelenti egyrészt a Regionális Ifjúsági Tanácsok szerepének, összetételének, delegációs rendszerének, hatókörének, kompetenciájának és forrásainak újragondolását, másrészt jelenti az ifjúsági szolgáltatásszervezés regionális tervezésének módszertani fejlesztését.

Az ezredfordulóra felerősödő regionalizmus folyamatának kibontakozásával egyidőben nyilvánvaló vált, hogy az ifjúságról való állami gondolkodás helyébe a helyi problémamegoldásnak kell lépni, de az is nyilvánvaló vált, hogy mindez meghaladja a helyi közösségek erejét, s a területi hátrányok csökkentése nélkül nem is hozhat eredményt egy település sikeres ifjúsági koncepciója.

2004 óta, mint az közismert, az Európai Unió csatlakozással új fejezet kezdődött Magyarországon életében, és ez természetesen kihatással van az ifjúsági korosztályok tagjainak életére is, különös lehetőséget adva számukra. Mindez komoly kihívást jelent a régió ifjúsági és ifjúságsegítő szervezetei, humán szolgáltató intézményei számára is, különösen az ifjúság esélyegyenlősé-

gének kérdését szem előtt tartva a megváltozott versenyhelyzetben, ugyanis az érintettek már nem csak a hét magyar régió viszonyrendszerében, hanem az EU 266 régiójának rendszerében tervezhetnek.

Ha végigtekintünk az elmúlt évek ifjúsági intézkedéseinek indoklásán, a válasz egyszerű: az állam felelősséget érez a felnövekvő generációk sorsáért, hiszen a ma ifjúsága holnap az országot fogja működtetni, a ma aktívakat fogja eltartani, s egyre öregedő társadalmunkban ez komoly kérdéseket vet fel. Egy egészséges társadalomban a generációk közötti váltások zökkenőmentesek és természetesebbek. Nálunk a rendszerváltást előidéző gazdasági és politikai válság az utóbbi években oldódott, viszont a társadalmi válság fokozódni látszik. Az eddigi állami, önkormányzati és civil ifjúsági szolgáltatások és ifjúságpolitikai programok ezt a válságot próbálták oldani.

18 év távlatából azt kell mondani, hogy az ifjúsági érdekképviselő és érdekegyeztetés, ha tetszik kormányzati-korosztályi párbeszéd hagyományos módjai alapvetően működésképtelenek. A múlt örökségeként kísérő népfrontos vagy képviselői modell szerint létrejött párbeszéd helyett, a részvételi demokrácián alapuló technikák felé kell fordulni a jövőben az ifjúsági érdekképviselő területén is.

Az elkövetkező időszakban az ifjúsági érdekképviselő tekintetében a másik nagyon fontos feladat az ifjúság demokratikus társadalmi részvételének elősegítése. Erre a Gyermek és Ifjúsá-

Változó	Segítő ifjúsági szolgáltatások	Hogyan változott a szolgáltatás helyzete az utóbbi években (mérleg-index)	Mit vár, hogyan változik a szervezet helyzete a jövőben (mérleg-index)
NFT célrendszer	foglalkoztatás bővülése	75	30
	versenyképes tudás	37	22
	egészségi állapot javulása	10	17
	társadalmi összetartozás erősítése	43	21
	információs társadalom kiteljesedése	67	24
	FŐÁTLAG	33	21

gi Alapprogram 2008–2010 évekre határoz meg stratégiai célokat is, többek közt a részvételi formák támogatását és elterjesztését (önkéntesség elterjesztése, civil ifjúsági szervezetek erősítése, *Fiatalok Lendületben* Programban való részvétel és pályázat elősegítése, ÚMFT ifjúsági célú programjaiban való részvétel és pályázat elősegítése), valamint a közösségi részvételhez szükséges kompetenciák és módszerek elterjesztését. Ez az alapfeltétele ugyanis a képviseleti modellről a részvételi modellre való áttérésnek az ifjúsági érdekegyeztetés és párbeszéd területén.

Jegyzetek

- 1 A fiatalabbak kedvéért, mert ma már ifjúságpolitikai történelem: EDÖK = Egyesület a Diákönkormányzatokért, ODU = Országos Diák Unió, BÖKSZ = Budapesti Diákönkormányzatok Szövetsége, VE-GA = VE-GA Gyermek és Ifjúsági Szövetség (1978-tól!)
- 2 A MISZOT akkoriban többnyire teljesen ismeretlen vezetői: Stumpf István, a szervezet elnöke a jobboldali Orbán-kormány kancellária minisztere lett később, Kövér László alelnök ugyanitt a miniszterségig vitte. Gyurcsány Ferenc MISZOT alelnökből 14 évvel később előbb miniszter lett, majd baloldali miniszterelnök.
- 3 Az 1993. évi XXV. törvény jelentősen átalakította.
- 4 127/1994 (IX.15) Korm.határozat 8.§ j) pont.
- 5 1109/1994. (XII.2.) Korm. határozat.
- 6 Lásd Szilágyi Ákos: Az illiberális demokrácia küszöbén. *Népszabadság*. 2008. február 10.